

Universitätsbibliothek Wuppertal

Q. Horatii Flacci Opera Omnia, A Pet. Gvalt. Chabotio Viro In Omni Literatvra Perfectissimo, Admiranda Ingenij & Iudicij dexteritate, eruditionis varietate, & linguarum elegantia, triplici artificio ...

Horatius Flaccus, Quintus

Basileae, 1615

Vorwort

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1488](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1488)

PET. GVALTERII CHABOTII

PRAEFATIO

AD CANDIDVM LECTOREM, DE GENERE INTERPRETATIONIS, QVOD EST HIC

Διὰ τῆς τριεχίας αὐτῆς τῆ καλλιεχίας sequutus.

Agnum equidem opus & arduum tibi conari iam nunc in τούτῃ ἐπιχαρῶν videor, candide Lector, sed nihil difficile studioso clarioris literaturæ putato. Nam ut amantissimus quisq; fuerit caelestis Logicæ, operosæ Grammaticæ, myrothecii Rhetorici, ac deniq; methodi ab bonas disciplinas percipiendum comodioris ita certè multo facilius omnem ille superabit difficultatem hæc legendi, quam ipse deuorari molestiam eadem meditandi: vnde magna est mihi spes iniecta, consilium nostrum tibi atque cuius sic affecto, facile probatum iri, si modò causam, quæ nos ad hanc, nostris adolescentibus insolitam, scriptorum enarrationem impulit, amice beneuolæque acceperis: si diligenter quòque attenderis ad singulas illius rationes: quas ego dum hic enucleatè tibi paro exponere, breuissimâ trium artium distinctione, simulque difficultatem atq; methodum operis suscepti antè oculos proponere, te nunc vehementer exopto & deopto, ad eas penitus pernoscendum, animòque tuo signandum & imprimendum, ne tu quidem minimè præmonitus

fortassis illarum ignoratione me nimis temerè arrogantèq; fecisse iudices: quòd ego nullius ferè nominis, aut certè perobscuri, præ cæteris interpretibus famæ commendatoris, ausus fuerim hunc Poetam Lyricum τῆς βελτιότου νόμου, solum inter Latinos suscipere nouo explanationis genere doctrinæ studiosis enarrandum aliquâque præcipuâ explicatione illustrandum, quum illi in hoc Scriptore declarando, natiuòq; nitore restituendo diu multumque elaborarint, fructusq; iam maximi ex ipsorum lucubrationibus passim percepti sint. Itaq; neminem ex istis tam ingratum, tamque publicæ utilitatis immemorem & inuidum, qui aulit, nisi peruersâ superiorum commentariorum interpretatione, adducere huiusmodi labores ac vigilias in contemtionem: quæ quidem omnia candidissimus quisque iudex alienæ scripturæ permagni meritissimò facit. Quòd etiam libenter ego illud de meo apponam laudis, vt ingenuè ipse profitear, explanatores Lyrici huius Poetæ superiores suis meditationibus atq; scholiis attulisse nobis omnibus plurimum adiumenti ad ipsius intelligentiam. Vnde summam ab omnibus & gratiam & laudem studii ac vigiliis illorum deberi omnes etiam itatuamus: quorum ope & industriâ scriptor Lyrici carminis faciliè princeps nobis factus sit illustri ac perpolitâ rerum explicatione, dilucidâque verborum enodatione facillimus ex difficilimo, clarissimus ex obscurissimo: siue tu spectes ibi Grammaticæ rationem, siue complurium locorum castigationem, siue meliorum exemplarium & lectionum delectum atq; discrimen, siue topographiam, historiarum & fabularum narrationem, siue denique sententiarum, phrasiumq; Latinarum cum Græcis, cæterisq; similibus Latinis comparationem: in quibus penè omnibus nihil, aut certè minimum possit à quoquam desiderari: ὡς δὲ ἀπὸ συναφῶν ἐν ἐνέρῳ πορφύρεος καὶ ταῖς Σηρικῶν καὶ ταῖς Βυβινῶν ἐστὶν ἡ ποσοφάνθησεν, τούτῳ μὲν αὐτὶ πᾶσι καὶ διαφόροις ἰματίοις γένοιντο, vt qua splendens illo: um purpuris, Sericisq; ac Bybinis vestibus atextancur, ea quidem pro vilibus pannis atq; palliis laceratis habeantur. Quid tu igitur, roget aliquis, aliud magis illustre nunc meditari, ac parare nobis instituis? tantum ne tribuis viribus ingenii tui, tantum quoq; tibi eruditionis atrogas, vt in tanta perspicuitate, per te confessa & manifesta, lumen aliud studiosis lectoribus clarius præferre possis, atque, quasi lucido soli, fœnorari? Ego verò sic pro natura ingenii mei spondeo, vt nihil istiusmodi in me agnoscam: sed contrà, sentiam me in clarissimum solem inferre lumen mortale, atque ad eò à te, Lector, nunc etiam petam, vt hæc non tam docendi, quàm admonendi gratiâ existimes à me solâ vestigiorū demonstratione contento scripta. Quare non eà me gloriatione prædicationeq; interpretationis efferrè putes, quæ nihil habeat hic aut obscuritatis aut erroris: quorum certè vtriuslibet satisfactionem propono libenter omnibus è prima quâque aut conscientiæ aut beneuolentiæ cohortatione. Norunt quidem omnes, vel quibus ipse nuper in notitiam venerim, quàm longissimè soleam abesse ab illa magnifica & gloriosa Ionis illius Rhapsodi ostentatione, quem Plato inducit sic loquentem: Σὺν τῷ γὰρ Ράψωδου ἐπιμύσει δὲ τῷ ποιητῆ ἡ διανοία γίνεται τοῖς ἀνθρώποις, est enim Rhapsodiam entem & consilium poeta auditoribus interpretari. ἰσὺ ἀλλὰ δὲ λέγεις, ὡ Σάνκρατις, ἐμοὶ γ' ἔστω το πλεῖστον ἔργον παρέχει τὸ τέχνης, καὶ εἰ μὴ καλλιεχία ἀνθρώπων λέγεται περὶ Ὀμήρου, ὡς δὲ Μυτρώδωρος, Λαμψακινὸς, ἔτι Στρωσίμβροτος ὁ Ἐπίδορος, ἔτι Γλαύκων, ἔτι ἄλλοι ἔδδεις τὴν ἀπὸ τῆς γονομῶν ἐξελίξεται ἔστω πολλαὶ καὶ καλὰς διανοίας περὶ Ὀμήρου, ὅσα ἐγώ. Vera diu o Socrates & in hic quidem artis parte plurimum elaboravi, arbitròq; me ita omnium optime posse scripta Homeri explicare, vt neq; Metrodorus Lampjacenus, neq; Se. Symbrotus Thasius, neq; Glaucō, neq; alius quisquam atari superior tantâ valuerit dicendi facultate

);(

P R A E F A T I O

& iudicio, quanto ego possim, nihil, inquam, huiusmodi vendito, quin potius versum illum à Socrate tam grato animo sapius usurpatum mihi fumo, ὅτι τοι ἐν μεγάροισι κίων τ' ἀγαθόν τε τέτυκται: hoc quidem Plato scribit in Gorgia de Socrate, quem docet nunquam ita magnificè sensisse dese, quin se tam facilè pateretur ab aliis redargui, quàm ipse soleret eosdem redarguere: sed eam tamen Poetarum enarrationem, quæ solum subsidio & instrumento vnius Grammaticæ artis vulgari solet, ὡς ἡ νῆὺς ἐπὶ μόνου ἀγυρίας ὁρμῶν τοῖς ποσσὶν ἄνοι, instar nauis, anchorà vnà & vulgari fundari multis videtur vnà, cum plerisq; aliis conqueror. Neq; tamen dubitandum, ac multò minus desperandum puto, aliquid illis, quæ iam prius dicta sunt, melius posse reperiri: vt sua est cuiq; rei per ætates, veluti per gradus quosdam, cruditatis concoquendæ progressio ad maturitatem. Atq; præterea cum iisdem expositantibus studiosè ad eandem requiro simul coniunctas Dialecticæ & Rhetoricæ elocutionis anchoras: vt hæc vtraque ars constantius ac firmius cum illa connitatur ad quamlibet scripturam perspicuè ac fideliter enodandum & explicandum: quarum quidem trium necessariò adhibenda est præcursorio ad id magnis discentium commodis efficiendum, quemadmodum hæc tres artes nomine huiusmodi consensionis ὀργανισμὸς τε καὶ καθολικὸν λέγονται τέχνη, πᾶσι τῇ σοφίᾳ ὑπερέσσαι, quod illa sint vniuersales administræ omni sapientia, instrumentaque communiter ad quiduis prudenter cogitandum, loquendum, dicendum, scribendum, docendum, ac deniq; luculenter explanandum attinentia. Itaq; Organum Aristotelis logicum, quia in ipso multum inesse præstidii creditum est ad omnium disciplinarum cognitionem, cognominatum existimamus χεῖρ βασιλῆος ἢ περιμήνη, immensam Regis, id est, mentis diuinæ manum: ἡ δὲ μὲν γὰρ αὐτῆς ταχύτερον, ὡς διὰ παντὸς βραχέα μοθίω χεῖρ τρεχέσους, nihil enim ipsa est celerius, vt quæ paulo momento percurrat vniuersitatem. Thales dicebat, quanquam in organo permulta cum legib. methodi pugnancia, permulta ex aliis disciplinis permixta cum Dialecticis, & vt de reliquis nunc taceam, Grammatica ibidem confusa videantur. Illic enim symbola & signa sensorum confundi videas cum imagine ac similitudine rerum mente conceptarum, id est cum notionibus naturæ & rationis: quum vnius sit Grammaticæ, proprietates vocum; quas Grammatici nominant earundem adsignificationes, accidentia, fines, genera, casus, gradus, personas, tempora aut simpliciter tractare, aut coniunctim structuram earundem congruenter collocare: Dialecticæ contra vim & naturam rerum è vocibus erutam docere ad aliquid vel simpliciter, vel coniunctè pronuntiandum & arguendum. Hoc autem vtriusq; discrimen facile dignoscas è Phauorino Philosopho apud Agellium lib. 4. cap. 1. qui quum audisset gloriosum quendam Grammaticum nimis otiosè sibi placentem in differendo de generibus & casibus vocabulorum, vt verbi gratià, de variis generibus huius vocis penus, quod modò hoc, modò hæc penus dicitaretur: variè quoq; declinaretur, nunc peni, nunc peneris, nunc penoris, his nugilibus scholasticis placidè intercessit, quid refert meà, inquit, eiusque quicum loquor, quo genere penum dicam, aut in quas extremas literas declinem, si nemo id barbarè fecerit? Sed planè indigeo addiscere, quid sit penus & quo sensu id vocabulum discatur, ne rem quotidiani vsus alià, quàm oportet, voce appellem. Eam ob rem Plato in Cratylo τὸ ὄνομα censet dici παρὰ τὸ μαίεται τὸ ὄν, ab inquisitione quid sit, quod proponitur: id est, quæ sit ipsius vis & natura: quomodo Festus etiam τὸ ὄνομα ἐτυμολογᾷ, quod rem nobis faciat notam, cui imponitur, quasi nouimen diceretur. Sed hinc fortassis dicet aliquis, in hac artium distinctione, quam tu ab aliis tam studiosè requiris, tu parum fuisti cautus & prouidus, qui passim veriloquia vocabulorum inserueris classi rerum Grammaticarum, non Dialecticarum. Fateor equidem in hac differentia etymologiæ Grammaticæ & Logicæ notationis diu hæuisse ac dubitasse, vtri verborum origines ordini adscriberem. Postea verò quàm animaduerti, omnes illas voces, quarum inclinamenta pro viris, ac modò eruditionis notauit, non eò fuisse à nostro Poeta versibus suis adhibitas, vt τὸν λόγον ὀνομασθέντι, ad aliquid probandum aperirent; tum certè in animo sic cœpi habere statutum ac deliberatum, de illis omnibus, vnàque aliquot aliis Græcis, quæ mihi inter enarrationem succurrerent, in classem Grammaticorum, tanquam in apothecam mercium variarum, remittendis, more vocabularii etymologici: neque eò me vocauit auctoritas Chryssippi, qui τὴν λογικὴν περὶ τὰ σημαίνοντα καὶ τὰ σημαίνοντα τοῦ χένου ἔσαν putarit, Logicam in vocabulis significantibus & reb. per ipsa significatis versari: hac certè Phauorini distinctione nitimur in præsentī disputatione. Quod si fortè Grammaticus vim vocum significantium considerat, non id quidem propter se facit, sed propter Dialecticum, res nominibus aptis solum nuncupandi auctorem, & quasi ὀνομαστικὸν, qui, ὡς τὰ ἐξ ἑαυτοῦ τῶν λέγων Dialectici, subseruiat ad veri inuestigationem, cuius est Dialecticus indagator, sicut ars ipsa differendi videtur eatenus verborum indagatrix, quatenus ea considerat, vt quid iam arguentia. Neque tamen, dum ego hæc assero, ignarus sum Grammaticæ à Fabio Quint. & ab aliis vetustioribus distributæ εἰς τὴν καθολικὴν καὶ τὴν ἰσομετρικὴν καὶ εἰς τὴν ἰδικαιτέραν ἢ περὶ τὴν: quarum prima viam & rationem tradit bene loquendi, altera Poetas enarrandi, postrema denique de omni genere scriptionis præcipuè iudicandi: quæ duæ profectò Grammaticæ posteriores partes quum nequeant tale munus obire, nisi subsidia sibi, tanquam à militibus triariis in extremo rerum discrimine, comparent à Rhetorica eloquutione, differendi facultate, cæterisque disciplinis in enodandis rationum & argumentorum laqueis; sanè perspicuum est, illas necesse Grammaticæ partes, nec fieri posse: quæ cogantur aliunde, atque à propria facultate, subsidium petere ad mandatum ipsis munus probè ac prudenter exsequendum. Quare, vt hæc προαιταλικῆς dicta sint, hoc tandem aliquando à doctis Interpretibus ego, sicut plerique alii, iusta de causâ requirere viderer, vt, quemadmodum Grammatici in exercitatione artis suæ primùm diligenter à discentibus reposcunt proprietatem singularum vocum in etymologia, ad significationumque & finium, eademq; operâ profodiam literarum, syllabarum, dictionum in sono, quantitate, accentu: deinde syntaxin coniunctarum in conuenientia & rectione, atque interpunctionibus orationis: sic Rhetores discipulos suos exerceant, excolantque reddendis sibi partibus Rhetoricæ eloquutionis in tropis, numeris ac figuris, tam dictionis quàm sententiæ: item in obseruandis partibus pronuntiationis, voce ac gestu, quibus antè omnibus illos instituerunt ad quiduis ornate eloquendum, & aptè, decentèque pronuntiandum: sic quoq; Dialectici propositum facti iam operis exemplum ad leges Dialecticæ examinent: quæstionem auctoris subducant: ad huius explanationem assiduos se exactores inuentionis Dialecticæ, in singulis argumentorum categoriis perse considerandis, præbeant, & quomodo inter se afficiantur & quod arguit & quod arguitur: pari industriâ veritatem iudicii ἀξιωματικῶς καὶ διαρρηκτικῶς exquirant: idem curent postremò, vt discipuli opus aliquòd faciant simili stylo & oratione, vt quod Aristoteles præcipit, τῶν ἄντων τὰ μὲν καὶ ὑπο-

apud Laertium.

νεμὸς τε

AD LECTOREM

νεμενός τινος λέγεται, οὐ ὑποκειμένῳ δὲ ἔδδον, ἐστίν, id facilius meliusq; veris ac viuis eloquentium virorum exemplis intelligatur, quàm ex alphabeticis & fictis notis magistrorum: in quo, vt de partibus aliis Philosophiæ, necum facit noster Poeta,

Epistola 2.
lib. 1.

Troiani belli scriptorem, maxime Lolli,
Qui quid sit pulcrum, quid turpe, quid vtile, quid non,
Dum tu declamas Roma, Præsenste relegi:
Pleniùs ac meliùs Chrysippo & Crantore dicit.

hic quoq; Aristoteles in auctoritate testimonii bono Poetæ tribuenda, eis δὲ σαφλέειαν παραδείγματα καὶ παραβο- Lib. 8. Top.
λας οἰεῖται. Παραδείγματα δὲ οἰεῖται καὶ ἐξ ἑῶν ἰσχυρῶν, οἷα Ὀμήρου, καὶ οἷα Χοίρου, ὅτι καὶ ἀπὸ παρῆγερον εἰν το πρῶτον μόνον, dilucidam
autem & perspicuam argumentationem facere solent exempla & rerum comparationes. Illa verò propria & ad rem accommo-
data esse debent, vt hæc ex illis intelligantur: qualia sunt ea, quæ ex libris Homeri, non quæ ex vilibus poematibus Chærilis (ex qua
vilitate creditur nomen inuenisse: Χοίρου δὲ ἐτυμολογείται ὑποπορισμῶς ἐν τῷ χοίρῳ, à porco, quali immundus, esset
porcellus) deprompta scimus: ita enim multò clarior ac planior fiet, quod audietur proponitur. Ex his sanè perspicimus,
quanti faciendæ sit insignium Poetarum scriptura, non solum ab artium scriptoribus, sed ab historicis etiam,
oratoribus, philosophis, ac deniq; à reliquis omnibus aliquid scripto mandantibus ad posteritatem iuuan-
dam: quod certè consilium vtinam auctor ipse in Organo apertius, perspicueq; magis instruendo, vt hic ora-
tione, sic re & opere sequutus fuisset! tum certè multiplex illa Dialecticæ utilitas, quam nobis proposuit lib.
1. cap. 2. Topic. feliciter exstitisset. Vtinam quoq; principes prisca seculi Rhetores idem μεθοδικῶς præstitissent!
sic enim omnes vias interclusissent tot posteris Philosophis & Rhetoribus, ad faciliorem differendi & dicendi
rationem per infinita compendia, ne dicam dispendia, iuuentuti tradendam, quæ se, vt plurimum, parum vti-
liter totam quotannis solet in iis percipiendis collocare, maximèq; exercere scholasticis disputationibus: vn-
de Isocrates epistolâ 5. ad Alexandrum, ὡς διακέρων τῶν λειστοῦ πείθεισιν αὐτὸς ἰδιωτῶν, velut obtrectans instructionem
ni Aristotelis aequalis sui, studet ipsum reuocare, ἐπιπρὸς μὲν πρὸς τὰς ἐπιβολὰς λόγου ἢ ἡσαν, quæ tamen contentiosæ dispu-
tationes non erant tum, vt hodie, de falsitate aut veritate præceptorum tantum susceptæ: quæ profectò omnia
debent esse certa, & indubitata ἐν τῷ ἐμπειρίας, ἐσοχίας, αἰσθησεως, ἐπαγωγῆς ἐμπειρίας γὰρ τέχνην ἐποίησε, ἢ δὲ ἀπαθῆα τὴν χυλῶν, Lib. 1. ἀνα-
sicut Aristoteles & Plato docent. Duobus his Philosophis non dissimiliter scribit Cicero, artem definiendam
esse è rebus perspectis planèq; cognitis: vnde omnis omnino disputatio omnibus artium theorematibus tolli
facilè possunt, ac debent. Tales autem exercitationes & sophistica, quæ nullo modo conueniant reb. publi. è gerendis, planè
sunt inutiles: quò certè spectat, quod Agellius scribit de illa futili, pueriliq; meditatione argutiarum sophisti-
carum, nihil ad vitam neq; tuendam neq; ordinandam promouente, in qua id genus homines consensescunt male feriati, quos
Philosophos esse vulgus putat. Ea autem exercendæ iuuentutis ratio haud paulò doctioribus, viris maximè proba-
tur, quæ primùm à præceptoribus adhibetur in scriptis eruditorum & eloquentium virorum ἀναλοτιμῶν τε-
soluendis, eorumq; ponderibus ad vsum & confirmationem præceptorum examinandos: è quorum observa-
tione hæc profectò sunt nata, alta & aucta, non ingeniis magistrorum excogitata, profecta, ὡς ὅσα χερδύξεται αὐ-
τοῖς ἢ μνήμην, vt quæ ipsis memoria suppeditat ex tempore deprompta: deinde quæ sit διὰ τὰς γωνήσεως in nouo sæpè opere
ad imitationem auctoris prælecti faciundo. Itaq; partes Dialecticæ præsertim ac Rhetoricæ quum in omnibus o-
mnium Interpretum commentariis, quos adhuc mihi quidem licuit videre, prætermittas magnis discentium
incommodis animaduertamus, nullâ, ita nos bene homines ament, iniuriâ cuiusquâ, eorum industriam ac
diligentiam requirere videmur. Nulla enim illic elocutionis Rhetoricæ pars, nullus ferè tropus, nullus et-
iam ipsius modus præter metaphoram, eamq; admodum raram, nec, vnde desumpta sit, sæpiùs indicatam, sed,
quod iuuentuti est multò incommodius, pro tropis aliis frequentius notatam, obseruatur (ex qua tamè cul-
pa meritò Interpretes mihi videntur eximendi, non Aristoteles, qui solus debeat illam huius obscuritatis su-
stinere: quòd nomine metaphoræ bonam troporum partem confusè comprehenderit: eodemq; comparatio-
nem similitum inclusit) nulla quoq; dictionis aut sententiæ figura, nisi ἀχρημάτιστος, notatur. Pars etiam hu-
ius artis altera, propterea quòd scripto minimè potest referri, neq; etiam in commentariis videtur desideran-
da. Illic præterea, quòd discentium studiis magis incommodat, requirimus obseruationem & vsum pruden-
tiæ Logicæ iuxta in generibus rationum ἀξιωματικῶν iudicandis, & clariùs enunciandis, atq; in argumentatio-
nibus è superiori consilio Aristotelis notandis: item in via, ordinèq; quem propositus auctor tenuit, explican-
da. Ἄλλ' οὐδὲ μὴ τινὲ δουσιμῶν αὐτὸς ἐπὶ μιν ἐμ δίνουσι, μάλλον δὲ καὶ πειρῶς λογιστῆς ἢ πρὸς τῶν λογικῶν ἀσκήσεων, verum ne
cui parum aquus, ac potius etiam acerbus a stimulator rerum logicarum ipse videat, aut plus ab aliis exigere, quàm à nobis
ipsis, ἢ ὑπὸ λογικῶν τέρψι μῶν, aut à peritiori Logicæ, quàm nos ipsi sumus, præstari posset: integras quidem argumē-
tationes atq; suis partibus absolutas, id est, συλλογισμῶν conclusas, consueo rarò inueniri posse, multòq; mi-
nùs aliquot prosyllogismis amplificatas, idq; maximè in hoc Poeta: qui quum propter frequentes Laconi-
smos, Hellenismos, tropos simplices & coaceruatos, & anantapodota καὶ ἀνακόλυθα, & ellipses partium syllo-
gisticarum obscurus iudicatur: tum propter argumenta sæpè è variis Poetarum Græcorum & Latinorum
fabulis, ac historiis, adytisq; Philosophorum abstrusis eruta, non omnium patet intelligentiæ, nec in promptu
esse potest: quòd non rarò in plerisq; scriptoribus reperire licet. Vfus enim & sermo communis hominum fere
contentus est axiomatis: quæ, quum per se clara & manifesta sunt, nullum ius aut tribunal enthymematis aut
syllogismi requirunt, sed methodo fundamentum iaciunt. Nihilò tamen minùs facile poterit quisq; vel me-
diocriter versatus in Dialecticis è posita quæstione & inuento argumento & ipsi notato instituere dispositio-
nis figuram: quorum, inquam, enunciatorum & argumentationum iudicia non hic esse ab aliis Interpretibus
facta passim audio studiosos artificii Logici vehementer nobiscum conqueri: quanquam iamdiu non defue-
runt (vt facilè cernas in Epist. P. Rami ante orationes Catilin.) nec puto etiam post in hac clarissimâ Dialecti-
cæ luce defuturos, qui dicant, artificium Logicum in Poetarum enarratione adhiberi idem esse, quòd in scir-
po nodum, aut in pumice aquam, aut ἐπὶ τῇ φανῇ μύρον, in lente vnguentum quæri, quasi lectio Poetarum, aut po-
tius ipsi met Poetæ ὅτιος ἀλογοί, ὡς τινὲς μάγχοι ἢ ἐπιστῆμονοι τοῖς ὄφθοις ἀποδιδόναι τὰ κλύματα, si rationis exertes, vt
coqui nonnulli, qui nesciant opsonis gratiam condimento conciliare: quòd Catius Epicureus artis culinariæ mirus arti-
fex vetat, nullum id sibi, nisi post multum vsum & experientiam magiricæ, posse vendicare:

Nec sibi canarum quibus temere arroget artem,
Nisi prius exacta tenui ratiōe saporum.

Lib. 2. saty.

Tales quidem certe Aristarchi & censores annos abhinc triginta, vel plures ut conicio, Lutetiae extiterunt: qui magisterio Philosophico prohibere illos tentarunt, qui a Poetis didicerant argumentorum, enunciatorum, & argumentationum genera: sed illam pseudocriticen viventibus Poetis, Gallis, Graecis & Latinis relinquo dignis modis exercendam & vindicandam: qualis iniuria tum grauissimo, sanctissimoque supremae Parisiensis curiae, politiciori humanitate ornatissimae, senatusconsulto castigata fuit. Enimvero, Lector, non e quidem satis animaduertere possum, unde culpa omitti adhuc triplicis huius artificii contracta videatur, ad recordationem illius tam latae descriptionis, quam Marcus Fab. Quint. Grammaticae constituit: ut explanatorem Poetarum futurum Encyclopaedia quadam instrueret: atque omni plurimarum & maximarum artium laude, more illius Hippiae Elei, cumularet. De hoc autem Hippia sic Socrates: πάντως δὲ πλείστας τέχνας πάντων σοφιστάτος ἐὶ αὐτὴν ὄντων, omnes omnino homines scientia plurimarum vincit: qualem se esse in maxima illa quinquennali celebritate ludorum gloriatus est, cuncta penes audiente Graecia, & nihil esse in vlla arte rerum omnium, quod ipse nesciret. Deinde si iidem quoque meminissent hoc Suetonii, Interpretes Poetarum proprie appellandi sunt literati, quos Graeci solent γραμματικούς nominare, qui diligenter, acute sapienterque, possunt aliquid aut dicere, aut scribere: qualis fuit quidam nomine Princeps, quia alternis diebus declamare, a cernis disputare, nonnullis vero mane differere, post meridiem remoto pulpito solebat declamare. Vides, Lector, et si tam latissimis terminis hortus Grammatici, Poetarum interpretis, ab hoc Rhetore & historico circumscribatur & definiatur, ut ex eo possit colligi quaedam rerum omnium farrago, sicut Iuuenalis de varia suarum Satyrum materia loquitur:

Li. 1. ca. 4.

In Hippia minore.

ut Catul. refert li. 3. de orat.

Lib. de illust. Gram.

Quicquid agunt homines, votum timor, ira, voluptas
Gaudia, discursus, nostri est farrago libelli.

Satyr. 1.

Lib. 1. Saturn. cap. postremo.
Lib. 1. de finibus.

nullum tamen fructum ab areis Dialecticae & Rhetoricae eloquutionis afferri ad huius Poetae illustrationem, idque puto equidem inde profectum, quod rudis posteritas aut nimis operoso hoc interpretationis genere, aut reliquarum artium ignoratione, vnius tantum perceptae applicatione, falso crediderit se boni interpretis officio probe functam esse, ἐὼν καλῶς γραμματικὸν ὄντων, neque ad eam rem valde sibi opus esse, vel Rhetoris, vel Dialectici munere. Idem mecum Macrobius conqueritur de interpretibus Poematis Virgiliani: nec his Virgilii verbis copia verum dissonat, quam plerique, penes omnes literatores, pedibus illorum praetereunt, tanquam nihil ultra verborum explanationem liceat nosse Grammatico, ita sibi belli isti homines certos scientiae fines, & velut quaedam pomaria & effata posuerunt; ultra quae si quis egredi audeat, introspexisse in adem Dea, a qua mares absterrentur, existimandus sit: ita sane dicitur Epicurus parte Philosophiae, quae est quaerendi ac differendi, inermis ac nudus fuisse: idemque, negasse opus esse ratione, neque, disputatione, quamobrem voluptas expetenda, dolor sit fugiendus: id omne animal simul atque, natum sit, sentire, atque, alterum vel appetere, vel a se, quantum possit, alterum repellere, idque, facere nondum deprauatum, ipsa natura incorrupta, ac integra iudicante. Grauis quidem est haec reprehensio ἐἰς τὸς τοσούτους τὸ πλείστων τεχνολόγους, qui tantam, tamque multam operam in eo frustra posuerint, quod vis naturae sponte, nulloque labore poterat cuique suppeditare, sed reuera omnes sapientes talem reprehensionem censebunt in istos technologiae vituperatores retorquendam, qui praecipua huiusmodi artium non potuerint in actum educere & in usum reuocare. Illa tamen tam spatiosa huius artis & artificis descriptio & distributio neque debet, neque potest vnius artis, neque vnius artificis Grammatici propria iudicari, sed encyclopaediae cuiusdam & interpretis omnibus vniuersae doctrinae numeris ac partibus, perfecti & absoluti. Ex cogitata autem est tam fusa descriptio huius artis & artificis, & inconsiderate huc accommodata per ridiculum & per absurdum argumentum, quod vulgo in scholis dicitur αἰτίου ἀνευ ἰσῶν, causa sine qua non: cuius certe fallacia & vi est perturbata omnis etiam doctrina dicendi: quod ipsi necessarius esset, velut chorus scriptorum longissime ductus, plurimarumque artium fructus vndique collectus ad eiusdem perfectionem. Eiusdem quoque argumenti efficientia chorus ille reliquis artibus ac disciplinis, ipsarumque scriptoribus, atque professoribus perinde necessarius videtur, perinde Theologiae & Theologis, perinde Iurisprudentiae & Iurisperitis, Medicinae ac Medicis. Quid tum postea? an continuo in singulis illarum praecipuum erit de reliquis simul omnibus? πρὸς δὲ τὴν τὴν ἰσχυρίματος λόγον hoc certo teneatur, quod in omni re aliud sit, alterum alteri esse necessarium; aliud esse eiusdem partem & membrum. Nunquam quidem Nilus, ubi eluue extra suas ripas diffluxisset, agrisque τεναγίσαι ἀν' ἢ πατακλύσει, oblimasset (sic enim ille παρὰ τὴν νεῦρον ἰκνύω, a limo nouo est nominatus, ἢ μὲν δὴ ἢ Ἀθηνῶν ἢ αὐτὸς ἐλώδης ἐστὶ χώρα, atque, adeo palustris est Aegyptus regio ipsius) nunquam, inquam, limitibus obrutis tantam propriorum cuiusque praediorum ignoracionem obduxit, quantum vim maximam perturbationis & confusionis hoc alienum argumentum in literas humaniores immisit. Vfus quidem & fructus omnium artium est inter ipsas communis: sed tractatus, illarumque descriptio definienda est propriis causis, principiis homogeneis, μετῶρισμένως καὶ μεθοδικῶς explicanda: vnus etiam quisque artifex ex artis suae ratione definiendis videtur, ut quantam ipsa veris ac propriis praecipis comprehendat; tantum, nec quicquam praeterea, ipsi artifici tribuatur. Huius autem rei notitia, ut tibi, Lector, melius informetur, abusioque talis encyclopaediae prorsus a nomine Grammatici & Grammaticae remoueatur, tibi; postremo illius opinio ac caeteris omnibus minuatur, distinctio trium praecipue artium supra caeteras videtur altius tibi repetenda, breuiterque, quoad fieri poterit, enucleanda post causas, quibus eoque querelarum processimus impulsus, tibi adhuc commemoratas, sicut initio propositum fuit: quanquam id est testimonio Iulii Scaligeri locupletissimi testis facile de causis optimae; perspici ac cognosci potest: Officium inquit interpretandorum auctorum non est sane Grammatici, sed sapientis. Est enim Oratorum, Poetarum, atque Historicorum lectio differa variis artibus atque scientiis, non ad ipsos literatos potius, quam ad veros artifices pertinens. τὸ τὸν μὲν ὄμιον ἐπιπέσειν τε καὶ προσδεντὸν ἢ γὰρ διατὸ τοῦτο, hoc quidem iniurandum, id est, testimonium: existima & delatum & ob id assumendum.

Enimvero, candide Lector, natura, vel potius Deus Opt. Max. humano generi dedit motum cogitationis celerem, acumen, solertiam, quam rationem vocamus, dedit quoque orationem, quae duo sunt vincula, quibus homines inter se conciliantur, & a natura ferarum longissime remouentur. Itaque ad constitutionem prioris in seuis

ris in seuit tribus humani capitis recessibus certas animi functiones, quas Galenus tribuit *κατ' αὐτὸ τὸ ἡγεμονικόν*, *αἷς τε τὸ φανταστικόν, καὶ τὸ διαλογιστικόν καὶ τὸ μνημονεύτικόν*, id est, ex ipsius animi principatu, & in facultate *ὀβριεία* concipiendi, & de conceptis iudicandi, ac deniq; iudicata memoria mandandi. Tales autem animi energias certas & indubitatas esse ostendit ex offensione singularum, sicut e noxa imaginatrici in Theophilo Medico: e læsa ratiocinatrice in quodam phrenetico: deinde e memoria perdita in iis, qui post scitiam Atheniensis pestilentiae superstitibus neq; suos, neq; se ipsos agnoscebant. De his quoq; locis cerebri vide Actuarium de actionib. & affectibus spiritus animalis. Præterea Aetius instituit tres phreneticis differentias ex his tribus cerebri finibus turbatis. Scholiastes tamen Pindari has facultates paulò aliter recenset & collocat: *τρία γὰρ μέρη φανερὰ εἶναι τῆς ψυχῆς λογιστικόν, μνημονεύτικόν καὶ φανταστικόν καὶ τὸ μὲν λογιστικόν ἐστὶν ἐν τῷ ἐπιπέδῳ, τὸ δὲ φανταστικόν ἐν τῷ μέσῳ, τὸ δὲ μνημονεύτικόν ἐν τῷ ὑπὸ τῷ μέσῳ, &c.* aiunt enim tres partes, &c. sed ordo, quem Physici Medici sequuntur, magis prævidenda naturæ videtur conuenire, & Damasceno probatur. τὸ μὲν οὖν φανταστικόν διὰ τῶν αἰθέρων ἀντικαθήμενον παραδέδωκε τῷ διαλογιστικῷ ἢ διαλογιστικόν. *i. vii. autem comprehendendi sensuum opera tradit res, spectra & ipsarum imagines* facultati iudicandi, & has iudicio comprobatas memoria, *ὡς τὴν ταμίαν, tanquam cellam quædam penariam*, inde accipit & seruat. Quamquam Iohan. Fernelius Ambianensis vnam, eandemq; imaginatrici & memoriæ sedem videtur destinare: quod mihi parùm congruit cum hoc eiusdem operis loco, de altero vsu præstantiori ventriculorum superiorum: ubi ille videtur ordinem Galeni & Damasceni in assignandis horum finium sedibus tenere. Alter porro, ait, vsus præstantior est, ad quem natura ventriculos accommodavit, dum vitales ex corde spiritus in retis contentum effusos, illicq; preparamos in priores ventriculos transmittit: ubi deinde in innatâ cerebri animales conuersi in omnes sensus & in medium ventrem, tandemq; in postremum, diffundunt, vt ad sensus motusq; suppetant, satisq; sint: Eorum igitur vi & facultate mens imagines rerum sibi obiectarum percipit in anteriori, qui est geminus, dexter & sinister: iudicat in medio, recordatur in posteriori: quæ tria profectò munera per se mens *ἀλλὰ βὴς καὶ ἀνέπαυτος, ἁλλὰ σαφὴς καὶ ἀνεκλυμάντων*, potest obire, sine aliis rerum aliarum adminiculis, nec vllis quidem ipsarum artium subsidijs adiuta. Hoc autem longè firmissimo potest esse omnibus argumento ad rei confirmationem, quòd muti, quòd in summa caligine versantes, possumus vi solâ mentis rectè partes illas exsequi: ac singulis penè temporum momentis experiri: siquidem mentis agitatio, quæ nunquam quiescit, corpore vel sopito, nos potest in studiis cognitionis, sine opera corporis, continere. *Quæcūq; enim fuerunt interdiu corpore vel animo tractata, inter somnum hæc omnia perficit animus.* Itaq; qui rectè (post somnum) hæc potest iudicare, magnam sapientiam partem consecutus est, quod etiam ex Aristotele cognoscitur, neq; demonstratio neq; syllogismus nullus est sermonis exterioris, sed interioris. Eiusdem autem rei gratiâ Philosophi docent τὸν φρονισμὸν εἶναι διαλογιστικὸν ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ συμβουλευτικὸν, prudentiam (quæ est perspicientia veri solertiâque, id est Dialectica) esse virtutem cogitationis & consultationis. τὸ δὲ συμβουλευτικὸν καὶ λογιστικὸν ἄνω, eadem enim sunt Aristoteli consultare & ratiocinari, aut potius deliberare (hoc enim verbum à libella, quâ quid perpenditur, dicitur, ait Festus: atq; vt hac exquiritur iustum an iniustum sit rei pondus, sic ex arte differendi cognoscitur quiduis, verumne an falsum sit) sicuti Isocrati Epistolâ 6. *μετὰ πολλῆς προνοίας λογισμὸς καὶ βουλευσις*, singulari mentis prouisione iudicare & deliberare. Atqui hanc tripartitam mentis functionem in percipiendo, iudicando & recordando, Dialectica, *ἢ τὴ φύσιν μιμητικὴ μόνη, quæ sola est vera illius naturalis prudentiæ effigies, debet imitari*: cuius quidem prudentiæ vim cognoscas facillè ex hac Donati distinctione inter prudentem & scientem, *καὶ διὰ τὸ ἀνοήτως* inter prudentiam & scientiam: siquidem, ait ille, *prudens dicitur per se talis, qui sui intelligens, sentit aliquid: sed sciens per alios, quum alicuius indicio rem cognoscit.* Ex hoc quidem discrimine cernis, prudentiam esse naturæ, quæ post iuuatur scientiâ, id est, arte, exercitatione, experienciâ. Itaq; Dialectica debet imitari illam mentis triplicem facultatem, quæ coniunctis viribus *ῥαδιῶς καὶ ἐν πράξει ἐπιπέδεται*: vnde meritò nomen antiquitatis supra reliquas artes sibi adoptauit, & alias formandi rationem: quod profectò vtrûmq; videntur Hebræi, ac potius Deus Opt. Max. adumbrasse per mischpat Vrim & Thummim, tanquam diceret per iudicium pectoris lucidum & integrum. Iure igitur Dialectica potest talem facultatem sibi soli arrogare in communi rerû omnium inuentione, iudicio, & earundem recordatione: quæ profectò causa existit, cur prischorum Ethnicorû Theologi crediderint, initio duas solum Musas fuisse, *μελετὰν*, quæ meditando res inueniret: *ποικιλιὰν*, quæ easdem inuentas certo disponeret iudicio: è qua disponedi ratione sola & methodis, nec aliunde, potest existere tertia, quæ easdem sic excogitatas & iudicatas, mente, tanquam thesauro, conditas custodiret, eaq; *νόμισμα* nominata est. Ex his certè diuinæ mentis contemplationibus hæc ars certò creditur nomen suum mutuata, siue Dialectica, siue Logica nominetur: siue quis secum *ἀφώνως*, siue cum altero *ἀμοιβαίως* ineat aliquam quiduis *συλλογιστικὴν* tractandi rationem: quod quidem vtrûmq; nomen pro eodem sumendum notatio vtrinq; indicat aperte, quicquid vulgus philosophastrorum & sophistarum reclamitet. Prius enim satis magnum præbet indicium sui *παρὰ τὸ διαλέγεσθαι, ὃ, τι μὲν παυτέρ ἐστι τῷ γῆθῳ λόγῳ, ab vsu rationis*: idèoque vocabulum Dialecticæ creditur à Platone, vt Logicæ ab Aristotele, repertum: quod quidem posterius originem suam apertius prodit *παρὰ τὸν λόγον*, quamquam hoc etiam posset *προσπιῶς* sumi, è consuetudine bonorum ratiocinatorum, propter analogiam argumentationis cum Arithmetica numeratione: quæ sit addendo, subducendo, multiplicando, & partiendo. Huc accedit duplex τῆς τῶν νοτιῶν, cuius altera est Aristotelis, vt modò est annotatum, *ὃ ἐν ψυχῇ λόγος, ἢ ἐμφυχῶς*, qui à Philone Iudæo ἐνδιέθετος λόγος vocatur, & à Donato *ὀρθομνηματικὸς*, quiq; à Damasceno definitur *ἀνομιαν καὶ ψυχὴν ἐν τῷ διαλογιστικῷ γονόμενον ἀνευ τίνος ἐπιφωτιστικῆς λειτουργίας καὶ τῆς ἐνδιέθετης, ὅσως λέγεται τὸ προφορικῶς*, motus animi in facultate ratiocinandi excitatus sine vlla enunciatione: cessante enim interiore animi ratione, nemini opus est externo sermone: quia ille fons est, à quo manat ὁ προφορικὸς λόγος, τὸ νοητικὸν ἀγγελῶδες, sermo prolatus, mentis nuntius: cuius sedes est, vt prioris in mente, sic in lingua & ore, vocisq; omnibus organis. Ex hoc ambiguo Græco verbo λόγος cognoscitur lingua Latina hîc Græcâ enodatio: hæc enim ad perspicuitatem cogitur vti distributione, τὸν λόγον καὶ τὸ ἔξω καὶ τὸ ἐσω, è ratione loci & situs exterioris & interioris: quod vtrûmq; apertè præstat Latina duobus verbis, ratione & oratione, vel cogitatione & sermone, vt modò proposuimus, atq; adeò Cicero expressit in somnio Scipionis: *fit enim serè, vt cogitationes sermoneq; nostri aliquid in somno pariant, &c.* Itaque hic prolatus nuntius vocatur Latine index & indicium: idque dicitur à Donato propriè esse oris & linguæ: & à Cicerone, fieri autem potest, vt qui rectè sentiat, & id, quod rectè sensit, politè eloqui non possit. Verba enim sunt *lib. 3. de vita Mosis Adelph. act. 1. scen. 1.*

):(

P R A E F A T I O

animi indicia, τὰ ἐν τῇ ψυχῇ παθήματα, quod hic versus epistolæ ad Pisones confirmat:

Si fortè necesse est
Indiciis monstrat recentibus abdita rerum.

Id est, verbis nouatis exprimere cogitata: cuius loci potes ibi legere nostram interpretationem. Conficiamus tandem è triplici facultate animi, & nominum veriuerbis, res animo complecti naturâ prius esse, quàm illas enunciare, atq; è gemina λόγος notionè. Dialecticam esse artem solius mentis, quæ quum suos sensus & cogitationes vult aliis pronuntiare, apertèq; in opus educere, tum quidem videtur commercio interpretis orationis egere, id est, linguæ, & scripturionis: atq; ita prophorico præscribere, vt quicquid illa bene conceperit, prudenter iudicauerit, fideliter meminerit, id demum mandet tali nuncio, qui iussum duobus modis sedulo effectum dabit: quod mirè quidem consentit cum Aristotelis sententia, *necesse est primò locum inuenire, secundò disponere, tum ad alterum dicere*: sed ex his tribus postremum, id est, oratio, peragitur modis duobus. Hi autem modi referunt similitudinem orationis in contentionem & sermonem tributæ lib. 1. de officiis, sub diuersis tamen subiectis: contentio enim in disceptationibus iudiciorum, concionum, senatus, versatur: sed nostra Rhetorica in ornatu verborum & actione: sermo quoque in circulis & congressionibus familiarium: sed nostra Grammatica in puritate, proprietatèq; vocum: quibus ille nuncius *διὰ τὴν ἐπιθυμίαν ἢ ἐπαγγελίαν* primùm & Grammaticè consilium & cogitationes mentis pronuntiabit, quod est munus & subiectum Grammaticæ, *ὡς τὸ πᾶν ἀποπρονοῦν ἀρχιμαίιστον, vt est omnis sententia simplex & nuda, minimèq; immutata & figurata*, sic a literis atque notis vocatæ: deinde magnificentia & splendore numerosæ & concinnæ orationis, si res & personarum conditio ita postulant, idem ornabit, & varie illustrabit, actionisq; dignitate pronuntiabit: quæ sunt partes Rhetoricæ, cuius quoq; originitio (quæ vim verborum altius intuetur, sicut Quint. loquitur) satis testatur & indicat apertè, hanc esse artem orationis, non rationis, quum hoc sibi inuenit nomen *ἀπὸ τῶν ῥημάτων*, à verbis, vnde sunt orta hæc *ὀψύγνα, coniugata ῥήτων ῥητορικὸς ῥητορική*, his respondentia Latinis, *eloquens, eloquentia, & ad eloquendum aptus*, quod verbum *eloqui* Rhetor ille definitione sic declarat, *vt sit omnia, quæ mente conceperis, promere, atq; ad audientes perferre*, ideòq; ab Aristotele prius *λέξις* nominata est, vt mox dicetur: quò quidem spectat admonitio Phœnicis præceptoris ad Achillem sibi in disciplinam à Peleo traditum, vt esset eloquendi peritus & quiduis gnauiter agendi studiosus:

Lib. 8. Top. cap. 1.

Li. 1. c. 6.

in proæmio lib. 8. Lib. 3. Rhetoricorum. Diad. 1.

Μὴθωρ τὸ ῥητῆρ' ἐμενοι, πρηνετῆρά τε ἐργῶν.

Lib. 3. de orator.

Lib. 3. de orat.

de hac duarum artium analogia lege lib. 4. Schol. Rhetor. Rami.

Li. 2. Scho. Rheto.

quem locum Crassus vsurpauit ad confirmandum eloquentiæ & sapientiæ coniunctionem & vetustatem, quæ tamen consociatio non de præceptis artium, sed de communi rerum vsu & exercitatione est intelligenda, sicut de Philippo Rege Mac. Crassus ibidem dicit, qui Aristotelem accierit filio Alexandro doctorum: à quo ille & eloquendi acciperet præcepta & agendi. Hæc certè omnia manifestè demonstrant, vtrâmq; artem loquendi & dicendi esse tantum oris atque linguæ, vel manus vtriusq; vicariæ: quæ duæ artes si quando considerant per inclinamenta vocum vim essentiâq; rerum verbis inclusam, id ne putes ipsarum causâ fieri: vel habitâ ratione aliquâ illius affectionis, quam habent inter se argumenta: sed hominis veritatem indagantis, id est, Dialectici, gratiâ: cuius sanè vnus est verum inuestigare & ostendere, & à falso rectè distinguere vim mentis ac rationis, vt iam disputatum est. Illam autem sententiam de diuortio harum artium præceptis faciendo sic teneamus: vt Dialectica è triplici facultate animi iure sibi artes inueniendi, iudicandi, recordandi assumat & vendicat: Grammatica vim propriè ac purè loquendi: Rhetorica munus splendide, ornatèq; dicendi ac decenter pronuntiandi sibi tantum arroget separatim. Neque verò quicquam est, cur auctoritate Crassi deterræmur, *ὅπως συμπερασματικῶς συλλογισθεῖται*, ab hac conclusione, qui doceat res à verbis non esse seiungendass: quia nulla est illustis sententia sine luce verborum. Hæc sanè secretio potest tantum habere locum in artibus tradendis, vt Dialectica primùm seorsim doceat inuentionem & dispositionem argumentorum, vnde sententiæ manat: deinde separatim quoq; Rhetorica præcipiat, quomodo eadem sententiæ verbis splendidis & ornatis sint enunciandæ. Itaque Crassus nunquam poterit efficere, vt vna videatur, & sit Rhetorica rerum ac verborum doctrina: quòd hæc sic ab illa differat, vt sit Dialecticæ, rationes inuenire, iudicare, & meminisse: Rhetoricæ autem, rationes inuentas, iudicatas, mentèq; reconditas, ornate eloqui, gestu decoro signare, suauique flexu vocis pronuntiare. Hic mecum considera, Lector, quàm sibi constet Crassus, qui, quum partitus sic fuisset cum Antonio forensis & oratoriam technologiam, vt hic, cui plus esset prudentiæ, de inuentione, iudicio, memoria separatim dicturus esset: ille verò ipse, cui plus eloquentiæ, seorsim etiam de ornatu, eloquutionis & dignitate actionis: nescio tamen vsus solùm, vt in reliquis disciplinis assolet, non technographia hanc requirit communitatem & societatem. Equidem suspicor auctorem Dialogi doctrinâ Græcorum *ἀμιτροπειῶν* imbutum, eâq; maximè, quæ statuit, artes differendi ac dicendi *ἀντιστόφους ἢ ἰσοστόφους εἶναι*, negotiis operosis impeditum, grauioribus studiis implicatum, credulitate solâ contentum, qua plerique omnes sæpè capiuntur, ita sensisse ac scripsisse. Nos autem contrâ summam teneamus, Grammaticæ, vt famulæ mediastinæ, solas partes esse, rationes à principe sua mente inuentas, iudicatas, fidelitèq; retentas, simpliciter mediocriterque vestire, legitimâque orthographiâ scribere, ac simili Profodiâ proferre: Rhetoricæ autem munus, vt famulæ superioris & honestioris esse, rationes easdem splendide ac magnificè exornare, vocisq; bonitate & actionis dignitate conuenienter exprimere. Ex his, Lector, potes animaduertere, tria illa dicendi genera; subtile, graue, moderatum, in libris Rhetorum peruulgata, hinc à nobis triplici artificio adumbrari; sicut è tamen illa possunt oriri, atque è rebus ipsis ope artium tractatis, de quibus, vt multò certior fias, leges non sine fructu Petri Rami disputationem. Indidem quoque potes cernere, illam duplicem interpretandi rationem, à recentioribus Theologis haud ita dudum modo quodam recisam: cuius altera in proprietatibus vocum *ἀπλῶς* *νὰ καὶ* *ἔν* explicandis versatur: altera in vi rei propositæ penitus inspicienda, pluribusque verbis enuncianda: quæ profectò Theologorum dichotomia videtur nostram *διὰ τὴν τριτοχίαν* interpretationem referre, præsertim si ad proprietatem vocum accessisset earundem ornatus. Vtrobique enim cernitur permixta vis sermonis Grammatici & Rhetoricæ eloquutionis, vt in consideratione rei propositæ ratio differendi. Itaq; qui tres illas artium facultates, atq; præterea *τ' ἀλλὰ τινὰ ἐγνύοντα μολύματα* Rhetoricæ subiecerunt, illi non solum iura naturæ confregerunt: sed ordine rerum etiam naturalium perturbato, studia docilis adolescentiæ valdè ad huc tag-

AD LECTOREM.

huc tardarunt. De quo mecum sentit Isidorus Hispal. *Rhetorica est à Græcis inuenta, Gorgia, Aristotele, Hermagora: deinde translata in Latinam, à Tullio videlicet & Ticiano & Quintiliano, sed ita copiosè, ita variè, vel pro scientia, vel pro loquacitate verborum, ut eam admirari in promptu sit, comprehendere impossibile.* Habes, erudite Lector, quid de vera legitimaque distinctione primarum artium verè utiliterque sentiendum sit: sicut Logica lex *αὐτὸ* in primis præscribit, ut singulae artes habeant certum & proprium quoddam subiectum ad interpretandum, suisque præceptis informandam, quo præcipuè inter se differant, maximèque contineantur: quomodo Grammatica sermonem Rhetorica orationem, Logica rationem, Arithmetica numerum, Geometria magnitudinem: quæ singulatim omnia omnibus generibus, differentiis, affectionibus explicent. Ex hac profectò artium distinctione suppetantur omnibus illius studiosis facilima optimaque, ad quiduis prudenter excogitandum, utiliter explicandum, rectèque scribendum, instrumenta: quibus equidem fando, editisque libris variæ disputationis accipio, eruditissimos artium professores, in multis Scotiæ, Britanniæ, Belgii, Daniae, Germaniæ, Heluetiæ Academiis, mirificos huius aureæ distinctionis ac methodi amores studiosis excitasse ad omnes disciplinas: ac feliciter illis iam vsos, atque adedò quotidie uti, tam ad rectè scribendum, quàm ad quiduis scienter explicandum, ut Logicum Petri Rami studium, clarissimùmque exercitationis Logicæ lumen videatur fortiores iam defixisse radios in regiones longinquiores, quàm natalem & propinquiorem: atque nos populares ipsius Gallos *τὸς τῆς ἐπιχωρίως ἢ ἡμιδακτύως, ἢ ἑγγυεῖς ἢ ἡμιδακτύως αὐτῶν*, nescio equidem quo literarum fato, vehementer nunc pudeat, pigeatque incredibilis aut stupiditatis aut malignitatis, qui vicini, ac propè domestici, *ἀσπόμενοι μίση* prosequuti sumus virtutem ipsius præsentem & incolumen: atque scripto iam nunc cum aliis communicatam aut turpiter inuideamus, aut ægerrimè feramus. Quid dico *ægerrimè feramus*, quum manes ipsius efferatius hodie vexemus, quàm veteres Ethnici olim Herculem? qui tandem, ut Epistol. lib. 2. sub initium dicitur, *comperit inuidiam supremo sine domari.* Quin potius, more Aristot. eloquentiæ Isocratæ celebratâ moti, indignemur, excitati etiam gloriâ exterorum, *turpe est Gallos viuâ quondam P. R. voce & exercitatione institutos nunc tacere: exteros contra, solum ipsius scriptis mutis eruditos, diserte loqui, viâ & ratione artes tradere, primos quosque Græcos & Latinos scriptores artificiosè explicare:* illos denique de rebus distinctè, explicatè, ac illuminatè dicere: adedò ut ex his etiam, qui sua velint cuiusvis generis scripta plausibilius distrahenda, nomini Rameæ methodi hodie inscribere certatim soleant. Quod si quis fortè amplius de limitibus artium & aliquid præcipuum magis de earundem vsu requirit; artes & scholas in disciplinas liberales eiusdem scriptoris, longè omnium, quicunque adhuc fuerunt, hac distinctionis & methodi laude facile principis, *αὐδακτύως ἢ ἀπακτύως ἢ ἡμιδακτύως*, perlegat. Hæc autem de legitima trium organicarum artium distinctione adhuc dicta sunt. *Itaq, ad alteram nostri propositi partem, de difficultate præsentis enarrationis, ac de eiusdem ordine & methodo iam venio.* Ac quoniam functio tanti muneris ardua difficilisque; mihi atque meis consulto sibus videbatur, uti iam inde ab ipsa præsentis orationis fronte dictum fuit, qui mecum censerent illud requirere acutissimo ingenio redemptorem operis, cui præterea esset iudicium valdè in propriis & alienis scriptis nobilibus, & operibus, expendendis ac iudicandis exercitatum; longèque rerum vsu confirmatum & corroboratum: quale nobis Agellius memorat fuisse Labeonis Antistii, *qui præter disciplinam iuris ciuili, ceterarum quoque bonarum artium non expertus fuit. Nam in Grammaticam sese, atque Dialecticam, literasque antiquiores, altioresque, penetrauerat: Latinarumque, vocum origines, rationesque percalluerat, eaque præcipuè scientiâ ad enodandos plerisque iuris laqueos utebatur.* Ego certè viribus ingenii, id est, ut Cicero interpretatur, docilitatis & memoriam, & corporis, diu multumque consultis & spectatis è monitis Cornelii Taciti, omnes, qui magnarum rerum consilia suspiciunt, *astimare debent, an, quod inchoatur, Reipub. utile, ipsis gloriosum, aut promptum effectu, aut cerè non arduum sit, diu multumque hæsi, quid hic facerem.* Huc etiam accedebat amica meorum condiscipulorum, variis artibus ac disciplinis eruditissimorum virorum, admonitio, quos & literariæ consuetudinis & honoris gratiâ, ut ipsorum dignitas poscit, nomino, Iohannem Amaritonem, Nicolaum Bergeronium, in Senatu Parisiensi Patronos, Petrum Martinium, Philosophiæ professorem, Arnaldum Osatum Iurisconsultum, qui omnes singulatim prospexerunt, hanc triplicis artificii enarrationem, nisi ipse attentissimè cauerem, non fore à tautologia & perissologia vacuam: quod equidem cum illis præsenferam, ac, ne eò inciderem, cautionem & diligentiam adhibui, quantam potui, maximam: quod si fortè imprudens incidi, id tamen non tanto mihi debet verti vitio, in explicando præsertim aliquo auctore, quanto puratur in arte tractanda: ubi *τὸ αὐτολογεῖν* in primis est vitandum. Ego, metu talium difficultatum, confectionem huiusmodi operis desperavi, atque, præter infirmitatem vtriusque, tenuitas fortunarum, imbecillitas virium, conditio etiam vitæ alibi occupatæ eodem accesserunt, quæ me aliquando aggressum opus inde retrorsum præterea reuocabant: ut mihi nunquam ipse fatis aut confidere, aut vllâ re satis facere possem. *Ἐπεὶ ἡ τὴν τῶ παρόντος ἀδελφῶν τὴν πρῶτην ἢ δευτέραν ἢ τρίτην τῶν τῆς ἐπιχωρίως ἢ ἡμιδακτύως τῶν τε ἐπιχωρίως ἢ ἡμιδακτύως τῶν τε ἐπιχωρίως ἢ ἡμιδακτύως, postea verò quam specimen τῆς τριτῆς, primam & alteram oden, cum viri eruditionis summe, auctoritatisque, amplissima, D. D. Michaelis Hospitalio Franciæ Cancellario, cheu, quo & quanto viro, quàmque iusto bonorum omnium desiderio in ipso bellorum ciuiliū ardore *παρὰ νεκρῶν* sublato! cum D. D. Roberto Huraltho Bellebatio ipsius genero, & Illustrissimæ, optimæque illius Margaritæ ducis Biturigum Cancellario: cum D. D. Antonio Sennetone Præsidi Metensi: cum aliis denique viris benè literatis communicassem, *βλόμενος αὐτοῖς ποιεῖται ὅπως τὴν τῆς τριτῆς ἐπίδειξι, ὡστ' ἐκείνος ἐργασμῶν ἰκανῶς βασάνος αὐτῶν ἐν τῶν χωρὶ λέοντα γινώσκουσιν, ut factò idoneo examine rem explorarent, ac velut leonem ex vnguibz cognoscerent:* illi quidem omnes, perspectâ huiusmodi interpretationis ratione, studium & institutum hominis, conatumque operis valdè comprobârunt, eumque, ut confidenti animo pergeret eadem viâ reliquum Horatii poema explicare, vehementer incitârunt. Ita certè tandem me aliquando & aliquantum collegi, ad hocque studium applicaui, neque aliâ re fretus, *πλὴν τῶ ταῖς φιλοσοφίας προσεδρεύειν* nisi secundum Dei Opt. Max. opem, assiduitate improbi laboris industriæ, curæ, multò denique maximè operosæ scriptiois. Hac igitur solâ spe aliquanto firmiori sustentavi equidem meam imbecillitatem, præter cohortationem summorum ac scientiæ laude clarissimorum virorum. Huc accesserunt ex intimis quidam, mecum agere de hoc negotio sic aggressi: *Ἐστὶ tu multis exhaustus studiis ac laboribus non planè assequeris nec perficies tam laudabile institutum, tanquæ studiosa inuenturi profuturum, sicut animo, prius complexus eras; erit tamen nonnihil tibi honorificum, rei que publicæ commodum, rem tam diuinam tentasse, & ex sententia Tibulli, in magnis voluisse sat est.* *ἐν μεγάλοις ἀρπῆς ἢ τὸ βέλημα μόνον**

lib. 13. c. 10.

lib. 5. de finibus boni & mali.

(quod nobis Diodorus etiam testatur de Leonida Spartano Rege, quem, quod fortiter in praelio contra Per-
sas occubisset, ἐπαινεῖται μάλιστα censebat: οὐ γὰρ ἐν τῷ ἀποτελεσμάτων ἡγεῖται δὲ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν, ἀλλ' ἐν τῷ προορισίῳ,
non enim ex effectis & eventis viri fortes & boni sunt existimandi, sed ex optimo instituto & proposito.) Prae-
terea laudabiles tuis ἢ τῶν ἁγίων conatus adiuuabunt & excitabunt alia aliorum virorum nobilia ingenia, tuo longè ad inueni-
endum, iudicandum, recordandum, purè loquendum, ornate dicendum, decentiūsq; pronunciandum habiliora & ἁριστε-
ra, quae ad
tuum & Labeonis Antistri exemplum praevalent, sicut Lucretius loquitur, mentibus discentium lumina triplicis huius artificii
clariora, vel in hoc genere scriptiois, vel in aliis rerum aliarum scriptoribus explicandis, unde postea Respub. vberimos percipiet
fructus: quod nos quidem illis palmarium fore putamus, eiusq; gratiam & laudem maxima ex parte tibi debuerint & habituri
sint, quotquot talis expositionis commoditatibus fruuntur. Hac igitur tantà tanti boni futuri fiducia, cogitationeque
sententiae Musonianae, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς καλῶν μὲν πόνος, ὁ μὲν πόνος διχεται, τὸ δὲ καλὸν μένει. si quid feceris pulchri cum labore,
labor quidem praeterit, sed illud pulchrum remanet, suaui autem est laborum praeteritorum memoria, ut fecit Cicero ex Eu-
ripide: sic, inquam, praeter sapientum virorum consilia incitatus tentare coepi, an posset etiam noster hic labor
aliquid in commune afferre: quod si Deus prosperet, ut ita futurum optimè confido, summas illi agam gratias,
qui me pro sua benignitate primum ad hanc experientiam excitavit: deinde ad hominum societatem hoc me-
ditationis genere iuuandam perduxerit. Ac ne quis hanc triformis artificii explanationem, neget fortassis
tantae molestiae ac laboris esse, quantum ego profiteor hoc conanti impendendum; ille, quaeso, vlturpet ἐποχὴν
negationis suae tantisper, aut de proposito integrè iudicet, dum exercitationis gratiā periculum fecerit in o-
pere aliquo τῶν ἁγίων, sicut hic factum videt, enucleando. Praeterea huius commentationis statim principio
constitueram, ad caput singularis explanationis adscribere, quod primum de Grammatica, quod deinde de
Rhetorica, quod postremo de Dialectica occurreret praecipuè notandum: quippe quia haec tres artes in scholis
hoc ordine discentibus & proponi, & praelegi insueuerint. Verum ita mecum cogitanti venit è praecedenti ar-
tium distinctione & ordine illud mihi in mentem, ad sensus hominum & cogitationes exprimendum, con-
sensu omnium omnino hominum, orationem repertam: quia homo prius res animo comprehendit, earumq;
causas, effecta, subiecta, attributa, rationes alias, ipsis aut consentaneas, aut dissentaneas, modis quinque com-
paratas, notatas, definitas, distributas, ac denique bonorum religione testatas conquirat: quarum summam
prudenter enunciando, legitime disponendo, rectè concludendo, tandem efficit. Ad inuentam igitur, iudica-
tam, mentèque comprehensam scribendi materiam, quae hoc ordine sua secum vocabula rapit, ut hic Poe-
ta docet.

Epist. ad Pijo. Rem tibi Socratica poterunt ostendere charta,
Verbaq; prouisa rem non inuita sequuntur.
ad materiam inquam, ex cogitata tum arcessuntur artes illae mentis ministræ, & interpretes, ut iussæ, quod
in animo veluti in Iouis concilio, deliberatum, constitutumq; fuit, aliis denuncient atq; praedicent, more pre-
conum, regionumq; legatorum. Siquidem artes illae mandatum huiusmodi accipiunt à mente, cuiusmodi
nuncia Deorum Iris apud Homerum ab Ioue.

Iliad. x. Βάσι' ἰδί τει ταχέια, ἢ Εὐβοίη μύθοι ἐνίσσεται.
Vade citò Iri, hoc denuncia Hectori.
cuiusmodi etiam Mercurius, nuncius alter Iouis eloquentissimus, accipit ab eodem.

Odyss. 1. Ἑρμεία, (ὅτι γὰρ εὐ τὸ τὰτ' ἀδάα περ ἀγγελος ἐοσι)
Nympha ἐν πικρῶν εἰπέμ νυμφῆτι βυλλύ.
Mercuri (nam tu etiam aliquando alius in rebus es nuncius.)
Nympha (Calypsoni) eleganter cinnamata dic verum consilium.

Aen. 4. vers. 226. quod Virgilius imitatus reddit, Alloquere & celeres defer mea dicta per auras.
sic inquam, arcessuntur haec artes ad mandatum mentis conficiendum: & tanquam ex aegeli quidam theatrales
ad id, quod intus post aulae gestum est, spectatoribus foris denunciandum. Grammatica id simplici, ut iam di-
ctum est, puro, proprioq; sermone, ac legitimè profodiā praestare solet: sed Rhetorica idem magnificè splen-
didaque oratione, ac flexione vocis ad rem accommodatae, & dignitate actionis. Quam autem appositè sint
Iris & Mercurius huc appellati, ad vtriusque artis functionem apertè indicandam, Plato sic docet: ἡμεῖς ἀπὸ τῆς
ἐρεῖν εἶπε καὶ ἐν τῷ ἀγγελοῦ ἴδ', ipsa quoq; Iri, quod sit nuntia, à dicendo est vocata. Itaque nullo modo mihi haec ratio
Seruii in vers. Aeneid. 5. probatur, Irim de caelo, &c. quod Iris dicta sit, quasi εἶρε, quia ad discordiam mittatur. ἢ ἢ
Ἑρμῆν ἐτυμολογῆ καὶ ἠλωπίσω, ὅτι εἶρε τὸ Ἑρμῆς περὶ λόγον τε εἶναι. ἐξ ἀμφοτέρων γὰρ τῶν τῶν συνήται ἢ τῆς ἐρεῖν ἢ τῆς μήσσαι
sed Mercurium notat elegantius, quod videatur in sermone versari, atq; eodem vti artificiosè & explicatè: ex his enim duobus
conflatur id praeseferentibus. Vis autem orationis adurbata fuit nomine τῆς Ἑρμῆς & ipsius ortu ex Maia & Io-
ue: uti Iohan. Diac. Tzetzes μυθολογῆ φιλοσόφως πᾶν λέγεται ἢ τῆς Ἀτλαντὸς Μαῖα τῶ Ζηνὶ συνελθῆσα, ἀπὸ τῆς ἐρεῖν τὸν Ἑρμῆν
ἀγγελον τῆς Θεῶν ἢ γὰρ ἡμῶν λευκῆς ἢ διαύμας, τὰ ἀπὸ τῆς νῆς προσελαβόμενα δεχομένη νοήματα μαίεσθαι, καὶ οἷον διασπρόοι, ὄνομα ἐπ'
ὄνοματι σωτηρία, ἢ τῆς προφορῆς ὅπως ἀπογοῦν ἀ λόγον, ὅστις δὲ ὁ λόγος, διὰ τὸ διεργαλῆσθαι τὰ τῆς ψυχῆς παθήματα, ἡρῆς τῆς Θεῶν
λέγεται, Θεὸς δὲ νῆς τὰ νοεῖα νοήματα ἐκλεπῆσθαι, id est, admodum philosophicè ac sapienter, Maia Atlantis (filia) dicitur è con-
gressu cum Ioue perperisse Mercurium nuncium Deorum. Facultas enim est in nobis ad orationem accommodata, qua cogitatio-
ne: è mente primum erumpentes recipiens, educit in lucem more obstetricis, ac velut informat articulatè, nomen ad nomen ada-
prando, sic progenerat orationem prolaticam (de qua etiam paulò ante) qua quidem oratio, quia interpretatur animi motus &
in sensa, praeco Deorum vocatur. Deos autem intelligere nunc oportet latentes mentis cogitationes. Inde causa Philosophis ex-
Laert. stitit, cur prohibuerint, μὴ γλῶττα τῆς νῆς προτρέχτω, ne lingua mentem praecurreret, id est, ne domino seruius impera-
in orat. ad ret: quae sententiā Iocrates Demonicum, monebat, πολλοῖς προτρέχει ἢ γλῶττα τῆς διανοίας διὸ οἱ αὐτὸν μέλλουσι λέγειν,
eundem πρότερον ἐπίσημοσι τῆ γνῶμῃ: multis mentem lingua praecurrit: ideòq; quod dicturi sunt, id sensibus comprehensum prius animo
in Cratylo. versent, & ratione bene subducta post aggrediantur: quod est Dialectici munus, ὅπερ τὸ ὄνομα ἀνθρώπου σημαίνει, ὅτι μὲν ἀ-
ναλογίσειν, ἢ ὅτι ὡσεὶ quod vox anthropos adsignificat, quum homo intuetur, & attentè contemplatur, quae vsu percepit. Quare
ut cogitatio hominis apertè cognoscitur dux & dicendorum & agendorum, atque oratio, quae Diomedii vide-
tur dicta ab oris ratione & eloquio, tam propria, quam ornata, habetur ipsius pedisequa: sic animaduersio
& obser-

& obseruatio Dialecticæ visa est mihi, atq; ad eò cuique bene affecto ita videbitur, priores mereri partes in hac enarratione: Grammatica autem & Rhetorica eloquentio in notis posteriores: quo hic ordine vides nominari. Non me tamen latet, nonnullos huic ordini intercessuros, nec viam huiusmodi & rationem interpretandi probaturos, consilio & auctoritate Diomedis Grammatici fortasse nifos, qui, post varias describendæ Grammaticæ methodos improbatas, maluit exordium huius artis contexendæ ab oratione sumere: in cuius commendatione contrâ, quàm omnes Philosophi prius senserant, atque ad eò res ipsa sæpiùs horæ momento loquitur, hoc etiam adhibuit, quòd linguam fecerit pectoris gubernatricem, pro eo ac dicere debuit, illam esse ministram solùm & interpretem mentis imperatricis: qua super re audiatur Agellius: linguam debere aiunt non esse liberam, nec vagam: sed vinculis de pectore imò ac de corde apertis moueri & quasi gubernari: sic enim videas scaterere verbis sine vllò iudicii negotio &c. Concedemus quidem, dicent illi intercessores, in opere recens texendo & ordiando ipsi Dialecticæ principatum constitutionis: sed in alieni iam facti exploratione id planè negabimus: cuius intelligentia videtur ordinem postulare, quo hæ artes in scholis præleguntur & docentur. Nobis certè, vt ad id respondeatur, iidem videntur & sunt gradus progressionis ad ipsam Analysin & explanationem alienæ disputationis, qui sunt ad Genesin & institutionem alicuius propriæ ac nouæ. Nam quum meditatür quis opus aliquod, martèque suo & ingenio molitur, in primis prospicit, quæ de re sibi agendum sit: ad quam prudenter disputandum, omnes Dialecticæ locos perferutatur: postremò ex iis illos, qui aptè congruentèque ad opus perficiendum antecedere, quiq; consequi debeant, diligenter studiosèque considerat & procurat. Iam verò qui hoc quidem confectum iam opus volet postea, velut telam, retexere, & ad leges artium examinare, procul dubio vestigijs effectoris insistet; rem à capite arcesset: quæstionem auctori propositam cerneret: argumenta & dispositionem, quibus illa tractetur, constanter ponderabit: ad leges denique artis, vnde sunt eruta, referet omnia. In qua quidem persuasione facit mecum Iulius Scaliger: quòd ad interpretationem attinet, inquit, eadem ratio est & componendi & composita cognoscendi: quippe orationem qui interpretatur, eodem modo eam resoluit in partes, quo modo eam, qui construxit, ex iisdem partibus comparauit. Denique se, quàm verissimè poterit, personam effectoris induet: idem se conuertet inde ad proprietatem, puritatèmq; præsentis sermonis considerandam: quæ simplicior est & naturâ prior oratione conditâ & figuratâ: quia hæc posterior excogitata inuentâque fuit, sicut perspicitur primum ex Aristotele, τὸ πρῶτον λέγειν ὁφείλομεν, διὸλον ὅτι τὸ δεῦρ' ἐστὶ τὸ οὐκ ἀναγκαῖον, ὁφείλομεν δὲ πρῶτον διακρίνωμεν εἰς τὰς ἐλλυνας, doctrinam eloquendi serò accessit, quippe quòd serò tandem hoc nomen Græci traditum fuit. Hæc certè facultas eloquendi rectiùs mihi videtur nominata φράσις, quemadmodum ab Isocrate illius æquali in oratione ad Philippum fuit etiam vocata ἡ πρῶτη τῶν ἑσῶν δεξιόναι τοῖς ἀκούουσιν, ὡς τὸ μὴ δέναι τὸν λόγον αὐτὸν, μὴ δὲ τὸν λέγειν ἰσχυρῶν, ὡς τὸ πρῶτον ἢ καθ' ἑαυτὸν ἔχουσιν, id est, & hac audientibus ita videbar recitare, vt nemo laudare vellet orationem & eloquentiam tam accuratè & purè scriptam. Hanc quoq; facultatem Phalereus vocat ἑρμηνείαν, φράσιν autem est Hesychio, τὰ δὲ λέγειν ἢ διανοεῖσθαι, quàm λέγειν ἢ ἐρμηνεύειν. Ideòque τὸ λέγειν aptiùs videtur ex primere doctrinam politæ orationis, vt vox magis oris quàm mentis: quum τὸ φράσις ad vtrumq; Hesychio ambigüè referatur: deinde ex illo edicto apud Suetonium.

lib. 1. c. 15.

lib. 1. de can. lib. Lat.

lib. 2. Rhet. ad Theod. cap. 1.

De Rhetoribus Cneus Domitius Ahenobarbus, L. Licinius Crassus Censores ita edixerunt.

lib. de clar. Rhet. c. 3. de orat.

Renunciatum est nobis, esse homines, qui nouum genus disciplinae instituerunt: ad quos iuuentus conueniret: eos sibi nomen imposuisse Rhetores: ibi homines adolescentulos totos dies desiderare. Maiores, quæ libros suos discere & quos in ludos itare vellent, instituerunt. Hæc noua, quæ præter consuetudinem & morem maiorum sunt, nosq; placent, nec recta videntur. Quapropter illis, qui eos ludos habent, & illis, qui eò venire consueuerunt, visum est faciendum, vt ostenderemus nostram sententiam, nobis non placere.

Agel. lib. 1. cap. 11.

Itaque non equidem temerè facturus videbor, si hac & naturæ lege & consuetudinis auctoritate nixus, triplex collocauero studium in hoc enarrationis genere: vnum in lectore non solùm admonendo de thetico & quæstione, quam sibi Poeta proposuisse videbitur in singulis Odis, Epodis, Satyris, Epistolis: vnde pericha, & synopsis singulorum vnà etiam elucebit; sed in vi quoq; argumentorum ad illam dirigenda, ὡς εἰς τὸν προκείμενον ἐπέοιον. At nunquam Poeta sibi proposuit huiusmodi artificium, præcipuè Logicum, dicent irrifores huius methodi. Nos ad id paratissimè breuissimèq; respondemus, primum ex Aristotelis, atq; ipsius Poetæ sententiis. Ille tantam vim naturæ & arti Homeri tribuit ex æquo vt definire certò nequirit, vtrius maior significatio eluceat, in vtròque ipsius artis poemate, Iliade & Odyssæa. Vnde facilè mecum colligere potes, Lector, ad quoduis opus laudabile concursum harum causarum esse pernecessarium: adiunctâ his exercitatione. Quòd si hæc obiectis dederim, aliquem tantâ visus acerrimi, tantâ ingenii bonitate, tam deniq; diligenti rerum singularum cognitione naturâ munitum, ad quiduis sapienter differendum, benè loquendum, ornatèq; dicendum, vt ipse sibi possit esse ars, & quasi αὐτοδίδακτος, qualem ostentat se Terpiades Phœmius suapte musicum esse: huic quidem paucioribus annis & artium præceptis, quàm plerisq; aliis, opus erit: sed idem solùm naturæ dotibus locupletatus, & ad quiduis benè natus comparatèq; dicetur non secus, atq; hic seruus Horatianus,

Odyss. xi.

idoneus arti

Cuilibet, argilla quiduis imitabitur vda.

Epist. 1.

non tamen ἀναμάρτητος ἢ ἀνοπείθλωτος εἶναι, vnquam poterit certò existimari immunis erratâ viris benè literatis: qua super re tota hic audiatur Poeta:

Naturâ fieret laudabile carmen, an arte,
Quæsitum est: ego nec studium sine diuite vena,
Nec rude quid profit video ingenium: alterius sic
Altera poscit opem res, & coniurat amicè.

Epist. ad Personam

Huc quoque appelletur Cicero, nullam dicere maximarum rerum artem esse, quum minimarum sine arte nulla sit, hominum est parùm consideratè loquentium, atque in maximis rebus errantium. Quamuis enim quòd præceptis instituitur, plerique naturâ faciunt; ars tamen est dux certior, quàm natura. Habet enim illa quedam quasi ad commonendum, quò quidque

lib. 2. de Offic.

Per...
Præ...
inueni...
que ad...
artificii...
ericipiet...
abiuuri...
neque...
labore...
ex Eu...
labor...
atias...
me...
ortafis...
in xlv...
t in o...
ncipio...
inde de...
scholis...
enti ar...
a, con...
arumq;...
com...
mmam...
iudica...
hic Poe...
æ, quod...
nore præ...
iufmodi

eatrales...
iam di...
splen...
ofite sint...
tū...
æ ratio...
atur. 7 j...
m durbu...
& lo...
Egulo...
in...
e con...
gitatio...
men ad...
phis ex...
impera...
ius animo...
Quare...
di vide...
aduerfio...
& obser...

P R A E F A T I O

referas & quod intuens, ab eo, quod tibi proposueris, minime aberres. Huc addit idem scriptor, quum ad naturam eximiam as- que istam accesserit ratio quadam, confirmatioq; doctrina; tum illud nescio quid, praclarum ac singulare solet existere. Quid non potest. Audiatur quoq; reprehensio Plutarchi non dissimilis huic Ciceronis: τὸ ἔμ' ὁ λόγος λειχλῶς ἰατρικὸν εἶναι... licus sic fecit Gallicum, que dirait on acelui: qui vaudroit dire, qu'il auroit art de medicine pour gairir vne dardre, ou vn mal... desit, adiungant & expleant. Eamque obrem in artium definitionibus adhibetur τοῦ βενὲ ὅτι αἱ δύο ῥήσεις, τέχνη & ἀρτις, quia sunt mediae notionis utriq; linguae, id est, quae modò in bonam modò in malam partem sumuntur, ad infirmitatem primùm naturae indicandam, ut Dialectica est ars bene differendi, Rhetorica ars bene dicendi: Grammatica bene loquendi: deinde ad docendum cuiusvis operis perfectionem ex artis ac exercitationis accessione pendere. Idem quoq; facile potest cognosci è nostro Poeta de laudibus Claudii Drusi:

Od. 4. l. 4.

Doctrina sed vim promouet insitam
Rect. q; cultus pectora roborant
Vt cūq; defecere mores.

Quis ex his atq; ex illa tam acri reprehensione Poeticae heterogeniae ad Pisones non perspiciat, Poetam ἢ τ' ἀλόγως ἢ τ' ἀτέχνως, vllum poema condidisse; nisi ipse velit καὶ ἀλόγως καὶ ἀτέχνως haberi? sed de hac quaestione illic, vt Epistolā ad Pisones, nostra legatur disputatio. Alterum autem nostrum studium erit in notando, quicquid praecipuum incidet inter praelectionem animaduersione notationeq; dignum de Grammatica. Tertium denique de Rhetorica eloquutione in singulis tropis & eorum modis, numeris, ac figuris, tam dictionum, quam sententiarum indicandis: vbi coactus fui (neq; tamen id à me factum est sine exemplo. Eustathius enim in Odus & sub initium ad tres versus ἡγεμῶν inceptos à dictione ξένος ter iterata διὰ τ' ἐπαναφοράς, pro ea dicit, quasi ipse nesciret nomen huius figurae dictionis saepius tamen ab ipso vsurpatum, Homerum καὶ πολλὰ τὴν τέχνην ἀσάδου, concinnitatem quandam, & ornamentum solerter confecisse.) coactus, inquam, fui definitionibus illorum saepius vti cum re definita, & interpretationibus Graecorum Latinis cum litera Graeca, vel ad subleuandam quorundam lectorum ignorantiam, vel ad negligentiam aliorum tali accessione supplendam: quae quidam minimè fient ἀναμύθητον ἢ συνηχουμένως, coniunctim & permixtè omnia: sed ἐν διαίτησιν ἢ διαινεσιμένως, ἀσμίχτῃ ac separatim virtus singulorum representabitur: quum ita sua cuiq; arti futura sit obseruatio seiuncta & secreta ab aliis: res quoq; facilius ac clarius intelligetur: praeterea varia variorum lectorum & ingenia & desideria, pro suo cuiusque modulo, atq; eruditione, quadam tenus explebuntur: vt, qui notionem verborum aut propriorum aut translatorum minimè laborabit, huic satis sint argumentorum momenta, quae profectò sola nobis examinanda & consideranda essent in qualibet scriptura, si linguarum scientiam teneremus: sed illarum ignorantia nostros immanes commentarios fecit, ipsoꝝque paginas solis ferè obseruationibus Grammaticarum λεπτολογίῳ impleuit: vnde facile crediderim τὴν ἡγεμῶν τὴν βερύμοχθον cognominatum à Pallada Graecorum epigrammatum scriptore: quod ipsius perceptio esset grauium laborum & molestiarum: vnde Poeta dicit ad Pisones:

ib. 1. Epig. cap. 1. f.

Ingenium miserà quia fortunatius arte.

quod miserum in modum exercent studiosos sui. In hoc autem discentium & legentium discrimen, quum saepe non pauci rerum scriptarum explanatores incidunt, id est, quum rudibus simul atque eruditis animaduertunt satisfacere se non posse, hisque malunt, quam illis operam locare suam, magnis tamen discentium incommodis, non verentur, Dialecticis & Rhetoricis supersedere, quorum accessione utriusq; satisfacerent: atqui pro illa satisfactione eruditioribus promissa, videas illos in multis locis per se satis claris totos esse, quorum intelligentia magis nititur naturali quadam rerum lectarum recordatione, variorumq; codicum collatione quam arte: cuius exercitatio studiosis adolescentibus in primis proponenda est; varietate tamen exemplarium minimè neglecta. Itaq; πρὸς τὸν πάντων ἀδυναμίαν τὸ δὲ ἄρ' ἀφαιρῆν, haec nostrae tritechniae ratio aptissimè, vt lissimèque videtur ex cogitata. Enimvero, Lector, hic me roges, cui potissimum è tribus istis artibus attribuenda erit explicatio sermonis de aliis disciplinis, Philosophia, Ethica, Politica, Oeconomica, Phisica, Meteorologia, Medicina, Historia, Cosmographia, ac deniq; de reliquarum scientiarum mentione, in quam sepius incidunt Poetae: vbi certè confociatio & communitas fructuum, qui ex artibus legitimè ac separatim definitis percipiuntur, clarissimè confecta apparet, vsusque ipsarum communis esse, non tractatus, ostenditur. Quod autem quaeris, sic clarius habeto: ac primùm, vt ea sit prudentia interpretis futuri, vt iam dictum est antè, in auctoris mentem penitus introspicere, omni cogitatione eam pertractare, modis deniq; omnibus percontari, quid ille sibi sumserit docendum: quemadmodum diximus modò rationem vocis τὸ ἀνθρώπου postulare ab vnoquoq; nostrum: cuius profectò non aliud consilium fuisse, nisi vt propositum arguat, id est, declararet, aut simpliciter aut coniunctè confirmet, nullo modo dubitatur. Hanc autem scriptoris voluntatè perscrutandi ratio, munus est solius Dialecticæ: quod tibi planum fiet vnus aut alterius exempli appositione ab hoc Auctore petiti: qui primùm, quum ad Lauream Poetae facilius obtinendam cogitasset, suum Poeticum studium apud Mæcenatē in prima commendatione ponendum esse, illud instituit ἀνομοίως τοῖς ἄλλοις ἀνθρώπων ἀσάδαις, καὶ τοῖς πόθοις, ὡς ἐνείνων μάλλον ἐξείργειν. Ita videtur Poeta institutum suum Mæcenati dissimiliter collatum cum aliis, & distributione illustratum probasse. Deinde etiam, quum animaduertisset, certam Virgilio ac definitam deliberationem de petendis Romae nauigatione Athenis; tum hanc secum Poeta iniit rationem, vt amicus ipsius quam commodissimè illuc nauigaret, ex qua benè subducta tandem comperit, Deos propitios; Venerem, Castorem, Pollucem, Aeolum esse principes secundae

Ode 1. l. 1.

Ode 3. l. 1.

lecturae... dem... interpretatur... quod... in... quare hic... rum venis...

AD LECTOREM.

secundæ navigationis causas, & nauim *συνάριστον*. Itaq; Virgilium summis precibus ac votis non solum in fidem & tutelam eorum committit, sed ipsius etiam vectoris salutem nauis tradit. Vnde interpres poterit initium interpretationis suæ ducere, atq; statuere, Poetam argumentari ab efficientibus, & adiuuantibus, quanquam hæ tractentur comparatè: quæ profectò consideratio est Dialecticæ propria. Deinde quum cernet illas rationes propriè, purè, nudè, simpliciterq; aut scribi aut pronounciari, sine vllis orationis pigmentis; tum dicet, auctorem munere Grammatici perfungi: quo modo hic versus *ἀτρός παρ' ἡ ἀρχιμαστίγως* pronounciatus est:

Ac neq; iam stabulis gaudet pecus aut arator igni.

Postremò quum verba comperiet immutata, figurisq; conformatam orationem, quibus exprimentur pondera superiorum rationum; hoc eloquentionis Rhetoricæ opus esse agnoscat, ac diligenter suo loco notatum reponat: cuiusmodi sunt hæc ibidem, *Dina potens Cypri*, pro Venere, & hoc rursus fortassè pro planeta: *fratres Heleena*, pro Castore & Polluce, & hoc rursus pro sideribus: *pater ventorum*, pro Aeolo: *naui*, pro gubernatore: quòd si quid velit interpres amplius de his cognoscere, ac dicere; id Grammaticis adscribet: verbi gratià, de origine, potestate, nominibus, aliisque, Veneris & reliquorum Deastrorum circumstantiis, siue petitum sit ex huius artis theorematibus; siue ex Astrologia; siue ex fabulis & historiis rerum, aut gestarum aut physicarum; siue deniq; è cæteris disciplinarum scriptoribus, id, inquam, in Grammaticis notabit, aut Lectorem remittet ad locos Auctorum indicatos: vt sacri doctores Hebraicæ linguæ & Græcarum literarum professores solent discipulos adhuc rudes vtriusque linguæ ad radices & ad themata verborum, & ad veruerbia in Thesauris linguarum inuestiganda, qui sunt velut promptuaria & armamentaria vocum Grammaticarum & rerum literarum, vt iam obiter initio huius disputationis attigimus. Huius autem admonitionis imaginem quum habeas passim in hac tota enarratione expressam; nihil hic pluribus videtur opus. Itaque, erudite, candidèq; Lector, ex his facillimè optimèq; cognoscis, nobis pro fructu & commodo vsu iuuentutis iustissimam fuisse & esse querelam, ac institutæ disputationis de aurea trium artium distinctione, & præsentis interpretationis ratione causam: ideòq; nihil inconsultè & temerè in hac triplici enarratione susceptum: quam, etsi non dubito defuturos, qui magis inuidiâ, odio, & aliâ permotione mentis, quàm veritate, præscripto, & iudicii formulâ sint improbaturi; hoc me tamen solatio Theognidis, & alloquutione tacitâ leuabo:

*Ὀνδεις ἀνθρώπων, οὐτ' ἐοικεταί, οὔτε πέρυνην,
ὄσ' ἴσ' πᾶσιν ἀδλω δ' ἄνοστοι εἰς αἰδῶ.
Ὀνδὲ γ' ὅς θνητοῖσι καὶ ἀθανάτοισιν ἀνάσσει
Ζεὺς Κρονίδης, ἀνθρώποις πᾶσιν ἀδλω δ' ἄνοστοι.
Neque quisquam hominum erit, neq; fuit,
Qui cum bona omnium gratia è vita cesserit.
Nam neque, qui Diis & hominibus imperat
Iupiter Saturnius, omnibus mortalibus placere potest.*

Nostris autem laboribus ac vigiliis, quibus certè nihil hic parcitum fuit, probè cumulatèque satisfactum ego putabo, si quot clarioris doctrinæ studiosos intellexero, ex hoc interpretationis genere fructus tulisse, quos illi, vt pleriq; benè necum sperant, inde percipient plurimos: præsertim si ad id suum contulerint studium, memores Hesiodanæ sententiæ.

*Τῆς ἀρετῆς ἰδρωτὰ θεοὶ ποσάροισιν ἐθνηται
ἀθάνατοι.
Ante virtutem Diis sudorem posuerunt
Immortales.*

Quare hinc cursum orationis nostræ iisdem votis, quibus Dionysius suam Periegesin, cum bona Christianorum venia, terminabo:

*— ἀλλὰ μοι ἀδλω
Αὐτῶν ἐν μακάρων ἀντάξιός εἰν ἀμοιβή.
Καὶ αὐτὸς ἂν ἀγνοοῖμι τὸτο, ὅτι ἐν ἐν δ' ἄδλω
ἴστω μοίραρ ἀπασιν ἐπ' ἀνθρώποις θήνατο Δαίμων.
Adsit mihi laborum
Digna à Diis remuneratio.
Quanquam ego non ignorem, non felicitas
Aequalem sortem à Diis tribui hominibus.*

